

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ

ПРЕПОРАКИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СОСТОЈБИТЕ ВО ПРАВОСУДНИОТ СИСТЕМ

СКОПЈЕ, 2024

ДОКУМЕНТ ЗА ЈАВНИ ПОЛИТИКИ
ПРЕПОРАКИ ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА СОСТОЈБИТЕ
ВО ПРАВОСУДНИОТ СИСТЕМ

Скопје, 2024 година

Издавач:

Коалиција на здруженија на граѓани „Сите за правично судење“ – Скопје

За издавачот:

Дарко Аврамовски – извршен директор на Коалицијата „Сите за правично судење“

Уредник:

Дарко Аврамовски – извршен директор на Коалицијата „Сите за правично судење“

Автор:

Тимот на Коалицијата „Сите за правично судење“

Достапно само во електронско издание

Овој проект е поддржан од Амбасадата на САД. Мислењата, откритијата и заклучоците или препораките изнесени овде се на имплементаторите / авторите, и не ги одразуваат оние на Владата на САД.

СОДРЖИНА

I. ВОВЕД	1
II. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП	5
III. ДЕТЕКТИРАНИ СОСТОЈБИ СО ПРЕПОРАКИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА ИСТИТЕ....	9
1. Недоволна вклученост на судии и јавни обвинители во процесите во врска со измена на регулатива и отсуство на нивна меѓусебна координација и комуникација.....	10
2. Недостиг на ресурси за работа.....	15
3. Потреба од дигитализија во правосудниот систем.....	21
4. Ефикасно водење на главната расправа.....	23
5. Измена на структурата и начинот на пишување на обвиненијата и пресудите	26
6. Унапредување на соработката помеѓу судовите и јавните обвинителства со останатите државни институции.....	28
7. Посебна препорака за начинот на имплементирање на дел од препораките во овој документ.....	31

I. ВОВЕД

Министерството за правда во октомври 2022 година, го објави известувањето за подготовка на предлогот на Законот за кривичната постапка (ЗКП), со цел усогласување на одредбите со меѓународните стандарди во одредени области и практиката на Европскиот суд за човекови права, како и отстранување на лоцираните недостатоци во сегашниот закон.¹ По даденото известување беше оформена работна група, во која како член беше избрана и Коалицијата „Сите за правично судење“. Иако процесот беше инклузивен и вклучуваше релативно висок број на правни практичари и други експерти, сепак можеше да се увиди потреба од дополнителни напори за унапредување на инклузивноста.

Ова се должеше во најголема мера на релативно ограниченото учество на судии и јавни обвинители, па така оние судии и јавни обвинители кои не се директно вклучени во работната група се соочуваа со отсуство на информации за процесот, ограничени можности за споделување на забелешки и коментари во однос на ЗКП, како и ограничена комуникација со нивните колеги кои се вклучени во овој процес, која беше особено очигледна кај судиите и јавните обвинители кои работат во помалите градови. Во почетните фази од спроведување на проектот, можеше да се забележи дека судиите и јавните обвинители не се во доволна мера запознаени со дискусиите во работната група, па оттука ни со работните верзии на ЗКП, со што практично им се ограничува можноста да ги изнесат своите искуства, ставови и забелешки кои би оделе во прилог на подобрување на ефикасноста на кривичните постапки. Оние судии/ јавни обвинители на кои им била дадена работна верзија на ЗКП со цел да понудат сопствени коментари, им се оставени премногу кратки рокови по кои е невозможно да се постапи. Она што најмногу загрижува е недоволната комуникација и координација помеѓу судиите/ јавните обвинители со нивните колеги во работната група, што како факт беше истакнато за време на консултативниот процес.

---

¹ Известување за почеток на процесот за подготовка на Предлог на Закон за кривичната постапка

Овој документ содржи препораки кои се резултат на едногодишен консултациски процес со судии и јавни обвинители за правни прашања кои според искуството на судиите и јавните обвинители имаат големо влијание врз ефикасноста и ефективноста на кривичната постапка. Процесот на консултации беше инициран, организиран, координиран и технички овозможен од страна на Коалицијата „Сите за правично судење“ со финансиска поддршка од Амбасадата на САД и имаше за цел да го зголеми и унапреди учеството на судиите и јавните обвинители во процесите за следење, креирање и спроведување на политики кои се однесуваат на судовите / јавните обвинителства.

II. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТАП

За потребите на овој документ за јавни политики беа прибрани искуства, заклучоци и препораки на судиите и јавните обвинители, преку:

- Интервјуа и индивидуални состаноци;
- Четири работни состаноци на ниво на апелационо подрачје, односно на подрачје на вишо јавно обвинителство;
- Една тркалезна маса со судии и јавни обвинители од сите четири апелациони подрачја и сите 3 инстанции на судската власт;

Голем дел од податоците беа обезбедени преку индивидуални состаноци со судии и јавни обвинители. Следствено на ова, процесот со индивидуалните состаноци се спроведуваше 9 месеци, во период од октомври-јуни. Како резултат на ова, за време на дискусијата, судиите и јавните обвинители посочија свои сугестии и забелешки во поглед на Законот за кривичната постапка, а меѓудругото истакнаа и проблеми и предизвици со кои се соочуваат при нивното секојдневно работење за кои не е потребна законска измена. За секој одржан индивидуален состанок се изработија записници, кои понатаму беа предмет на обработка во поглед на сумирање и систематизација на клучни прашања за кои е потребно да се иницираат законски измени.

По сумирање на клучните прашања, се пристапи кон организирање на работни состаноци на ниво на апелационо подрачје, со цел да се обезбеди еднакво учество на судиите и јавните обвинители од сите апелациони подрачја. На работните состаноци се дискутираа главните забелешки, предизвици и добри практики истакнати за време на интервјуата и индивидуалните состаноци. Ваквите работните состаноци се покажаа како исклучително корисни, од причина што се овозможи простор за дискусија и структурирана дебата со цел да се формираат препораки за надминување на главните проблеми кои судиите и јавните обвинители ги посочија како исклучително проблематични од аспект на функционирањето на правосудниот систем.

Во оваа смисла, главниот продукт кој произлезе за време на работните состаноци се нацрт препораки за подобрување на состојбата во правосудниот систем, кој документ беше финализиран на тркалезната маса со судии и јавни обвинители од сите 4 апелациони подрачја, заедно со претставници од граѓанскиот сектор. Во целиот процес на консултации, беа вклучени 42 судии и 24 јавни обвинители.

III. ДЕТЕКТИРАНИ СОСТОЈБИ СО ПРЕПОРАКИ ЗА НАДМИНУВАЊЕ НА ИСТИТЕ

1. Недоволна вклученост на судии и јавни обвинители во процесите во врска со измена на регулатива и отсуство на нивна меѓусебна координација и комуникација.

Опис на проблемот:

Недоволното вклучување на судии/ јавни обвинители во работни групи за измена на законски прописи, се должи на фактот што истите се вклучуваат само во определени фази од процесите, потоа само мал број судии/ јавни обвинители се дел од работните групи формирани од страна на надлежните органи, а од друга страна постои ограничената комуникација и координација со нивните претставници кои се дел од работна група или друг процес.

Препораки:

1.1 Одржување на редовни координативни состаноци на ниво на оддел, суд, односно јавно обвинителство и апелационо подрачје, односно подрачје на надлежност на Вишо јавно обвинителство.

Ваквата практика веќе е воспоставена во кривичниот оддел за полнолетни сторители при Основниот кривичен суд Скопје и судиите ги користат овие состаноци за дискусија во насока на воедначување на судската практика и нејзино хармонизирање со практиката на Европскиот суд за човекови права. Ова претставува добра практика која е потребно да ја применуваат и останатите судови и јавни обвинителства за унифицирање на постапувањето, примена на меѓународните стандарди, како и градење на заеднички ставови и активности за актуелни прашања значајни за нивната работа, вклучително и меѓусебно брифирање и запознавање со

процесите во кои членуваат одредени судии или јавни обвинители. Јавните обвинителства согласно Законот за јавното обвинителство треба да формираат

колегиуми доколку во јавното обвинителство има најмалку тројца јавни обвинители, па овие колегиуми можат да бидат искористени и за координација на јавните обвинители за овие процеси. Прашањата кои се посочени како пример се само еден дел од прашањата за кои судиите и јавните обвинители можат самостојно да се организираат и координираат, па оттука судиите и јавните обвинители не треба да ја ограничуваат меѓусебната комуникација и координација само на овие прашања. Оваа препорака е особено важна поради тоа што најголемиот дел од судиите и јавните обвинители не преферираат комуникација преку мејл адреса, туку инсистираат на телефонска комуникација и средби во живо.

Што се однесува до судовите и јавните обвинителства каде има мал број на судии, односно јавни обвинители, препорака е истите да бидат вклучени во работните состаноци и стручни колегиуми кои ќе бидат организирани од најблискиот поголем суд или обвинителство, на ниво на регион или апелационо подрачје. Исто така, може да се пристапи и кон организирање и одржување на посебни состаноци помеѓу судовите и обвинителствата кои работат со мал број на судии и јавни обвинители за разгледување на специфичните прашања и предизвици со кои се соочуваат овие судови и обвинителства.

1.2 Воспоставување на платформа за комуникација помеѓу судиите, односно јавните обвинители.

Изработка на мејлинг листа со судии односно јавни обвинители е наједноставната форма за креирање на ваква платформа и истата може да биде воспоставена веднаш. Оттука, учесниците во консултативниот процес се согласија ваквата мејлинг листа да биде креирана од страна на Коалицијата „Сите за правично судење“ која воедно ќе биде администратор на ваквата група. Со помош на оваа алатка ќе се споделуваат релевантни информации, работни материјали и останати документи со цел поголема запознаеност и информираност на судиите и јавните обвинители како и можност за заеднички придонес кон унапредување на состојбите во правосудството. Сепак, имајќи предвид дека е-mail комуникацијата не е

примарниот канал за комуникација користен од судиите и јавните обвинители, ваквото решение треба да биде само привремено и потребно е да се работи на поголема примена на новите технологии и креирање на сеопфатна платформа (посебен програм или апликација) која би била лесна за користење и која може да биде поврзана со службените мејл адреси на судиите и обвинители, службените телефони, но и други релевантни платформи како што се ЕНЕР, ХУДОК, АКМИС и сл.

1.3 Надлежните институции навремено да ги информираат сите судови и јавни обвинителства за отпочнување на нови процеси.

Неопходно е да постои соодветна примена на процесот за проценка на влијание на регулативата и вклучување на судиите и јавните обвинители во сите фази од процесот на донесување или измена на определен акт. Препорака е надлежните институции да ги информираат сите релевантни чинители, а особено судиите и јавните обвинители, за измена или донесување на закони и подзаконски акти, стратегии, акциски планови и други процеси кои се од значење за работењето на судиите и јавните обвинители. Во оваа насока неопходно е да се унапреди внатрешната комуникација и соработка помеѓу претседателите на судовите и судиите во судот, односно јавниот обвинител на јавното обвинителство и јавните обвинители во обвинителството согласно претходно изнесените препораки.

Од друга страна, информациите за започнувањето на вакви процеси е потребно да бидат споделени преку канали за комуникација кои знаат дека се користат од страна на судот/јавното обвинителство до кое се испраќаат. Во овој контекст особено е важно да се применува соодветно процесот за проценка на влијанието на регулативата и судиите и јавните обвинители да бидат информирани и вклучени во сите поединечни фази од процесот на донесување на еден закон или друг акт од значење за работата на судиите и обвинителите. Тоа меѓу другото значи и целосно користење на веб страната ener.gov.mk каде е воедно потребно да се споделуваат и записници од одржани состаноци на работни групи или друг процес

на консултации, вклучително и споделување на причини поради кои определени предлози и коментари не биле земени предвид.

1.4 Судиите и јавните обвинители самостојно да ги избираат претставниците во работни групи и други процеси

Надоврзувајќи се на горенаведените препораки, се препорачува судиите и јавните обвинители да имаат можност самите да ги избираат своите претставници во релевантните процеси кои се однесуваат на нивната работа. На овој начин ќе се зголеми отчетноста на нивните претставници во овие процеси пред сопствените колеги, ќе се придонесе кон посредното учество на јавни обвинители и судии, а со тоа и кон зајакнување на чувството дека истите имаат можност да придонесат кон овие процеси. Дополнително, се препорачува да се овозможи систем на ротација на членовите на работните групи, согласно нивната специјалност и конкретните прашања кои се дискутираат на работниот состанок. Ваква практика е воспоставена со работната група за ЗКП, која е во координација на Мисијата на ОБСЕ, во која за време на дискусиите кои се однесуваат на специфични прашања се канат лица кои имаат соодветна експертиза од наведената област.

1.5 Назначување на лице за следење на новости на ЕНЕР, ЕСЧП и слично

Препорака за секој суд/ јавно обвинителство е да назначи лице кое ќе биде одговорно за следење на законските прописи на ЕНЕР, начелните ставови и мислења од Врховниот суд на РСМ, пракса на ЕСЧП и слично. Ова лице потоа ќе ги информира останатите колеги преку веќе оформената платформа за комуникација, редовни состаноци, неформални средби итн. Ова лице не мора да биде од редот на судиите или јавните обвинители и може да биде кој било друг вработен во обвинителството или судот и истото ќе има задача само да ги прибира и подготвува материјалите со цел навремено и детално запознавање на судиите и јавните обвинители со новините во поглед на законската и подзаконска регулатива, судска

практика, меѓународни документи и прописи на ЕУ, како и релевантните одлуки на ЕСЧП независно дали се против Северна Македонија или не.

2. Недостиг на ресурси за работа

Опис на проблемот:

Судиите и јавните обвинители истакнаа дека еден од најголемите проблеми со кој се соочуваат јавните обвинителства и судовите во земјава е токму недостигот на човечки кадар. Недостигот на човечки ресурси се однесува како на судии и јавни обвинители, така и на стручни соработници и останат помошен и технички персонал во смисла на записничари, вработени во судска полиција, информатичари и слично. Настрана од кадровската екипираност која беше истакната како проблем својствен за сите обвинителства и судови на ниво на апелационо подрачје Скопје, истакнат беше и проблем во поглед на недостиг во технички и материјални ресурси неопходни за работа. Проблемот со ресурси во јавнообвинителскиот² и судскиот³ систем е нотран и од страна на граѓанскиот сектор во земјава, а воедно е препознаено и неговото влијание врз ефикасноста на кривичните постапки.⁴ Дополнителен предизвик во оваа насока е фактот што определени судови често се соочуваат со преземање и делегирање на судии во друг суд (најчесто во помалите градови каде не се пријавуваат доволно кандидати за избор), што резултира со неможност за формирање на доволно совети при постапување во предмети во судот од каде се преземени судиите. Дополнително, судиите/јавни обвинители истакнаа дека и покрај лепезата на мерки за обезбедување на присуство на обвинетиот во

---

² Лажетиќ Г., Стојкова Зафировска Л., Алексов Ж., Гоџо А., Аврамска И., Рунтевска Р., Мишев С., Хоџич А., Функционална анализа на јавнообвинителски систем во РСМ, Центар за правни истражувања и анализи, 2019 година

³ Хаџи-Зафиров Ж., Мифтари Е., Ристиќ Ј., Ѓоргиевски Ј., Трајковска С., Наџинска Г., Гучески М., Михајловски К., Трпевска Мујоска Е., Пеповски И., Трајковска Ж., Мукооска А., Функционална анализа на основните судови во РСМ, Центар за правни истражувања и анализи, 2021 година

⁴ Извештај од набљудувањето на судските процеси во Западен Балкан- од хартија до практика- евалуација на ефикасноста на правосудниот одговор на сериозниот организиран криминал и корупција- Преглед за периодот јули 2021- март 2024 година, Ерини Паџеа, Раду Котици, Меган Смит Хрле, Емир Каменица, Кахрамонџон Сангинов, Франц Петручнич; Центар за спречување на конфликти, Секретаријат на ОБСЕ, Виена 2024 година

постапката, истите не можат да бидат применливи во практика поради недостаток на капацитети на државните органи, што резултира со голем број на барања и одлуки за определување на притвор.⁵

Препораки:

2.1 Неопходно е Судскиот совет и Советот на јавните обвинители, како и Јавното обвинителство на Република Северна Македонија да пристапат кон подготовка на методологија врз основа на која потоа ќе бидат донесени нови правилници за систематизација на работни места во судовите и јавните обвинителства, а кои ќе се однесуваат како на потребниот број на судии и јавни обвинители, така и на сиот останат кадар во судовите и јавните обвинителства.

При подготовката на предметните методологии, потребно е во нив да бидат вклучени неколку клучни индикатори, како на пример:

- официјалните податоци од спроведениот попис во 2021 година;
- спроведување на интервјуа со судии и јавни обвинители со цел прибирање на емпириски податоци врз основа на нивното секојдневно работење;
- приливот на предмети и нивната сложеност на ниво на суд односно јавно обвинителство;
- ефикасност на работењето на судиите, јавните обвинители и останатите вработени и нивниот придонес кон намалување или зголемување на обемот на работа во конкретниот суд или обвинителство;
- ревизија на работните задачи и обврски на судиите, јавните обвинители и останатите вработени;

---

⁵ Петровска Н., Аврамовски Д., Мерката притвор помеѓу домашната и европската пракса, Коалиција „Сите за правично судење“, 2020 година и Аврамовски Д., Примена на мерката притвор во Република Северна Македонија, Програмска канцеларија на Советот на Европа во Скопје, 2024 година

- разгледување на можности за outsourcing за одредени работни позиции за сметка на класични вработувања на полно или скратено работно време и сл.

Правилниците за систематизација треба да бидат редовно ревидирани со цел да се има предвид движењето на населението, како и определени други трендови кои можат да влијаат на работата на судовите и на јавните обвинителства (бегалска криза, епидемија, дигитализација и сл.).

2.2 Неопходно е да се пристапи кон изработка на посебна анализа за функционалноста и потребата од одредени судови и јавни обвинителства.

Препораката во овој дел се однесува на изработка на анализа, преку која ќе се утврди потребата од постоењето на одредени судови и јавни обвинителства како независни судови и јавни обвинителства и можноста за трансформирање на одредени судови и јавни обвинителства во посебни одделенија. На овој начин дополнително ќе се придонесе кон соодветно планирање и менаџирање на човечките и финансиските ресурси во судството и јавното обвинителство.

2.3 Воспоставување на унифициран стратешки пристап за развој на човечките ресурси на ниво на судовите и јавните обвинителства.

Се препорачува ваквиот пристап да се превземе што е можно побрзо преку:

- Ревизија на делокругот на работни обврски на судиите со цел нивно растеретување од административни обврски кои што се однесуваат на постапките за издавање на уверенија и потврди од судот, постапки по поднесени барања за информации од јавен карактер и слично;
- Ревизија на делокругот на работни обврски и на судските службеници, со цел да се утврди кои задачи кои во моментот ги извршуваат судиите и јавните обвинители можат да бидат пренесени на судските и јавнообвинителските службеници;

- Унапредување на можностите за кариерен развој на судските службеници, со цел да се овозможи континуирано унапредување и усовршување, пред сè во различни оддели на судот, односно обвинителството (од полесни на поттешки судски постапки), како и кариерно да напредуваат во повисоките инстанции, со крајна цел да се овозможи соодветен кариерен развој и исполнетост на судските службеници без истите да мора да ја напуштат стручната служба за таа цел;
- Да се пристапи кон измена на Законот за јавнообвинителска служба, со цел остранивање на условот за докажување на познавање на странски јазик преку приложување на меѓународно признати сертификати (ТОЕФЕЛ, ДЕЛФ, ТЦФ, ТЕФ и сл.)

Неопходно е Судскиот совет и Советот на јавните обвинители да даваат реална проценка за потребниот број на судии, односно јавни обвинители, или пак да се направат измени во Законот, со цел да се овозможи Академијата за судии и јавни обвинители да може да прави сопствени независни проценки во поглед на потребниот број на кандидати за судии и јавни обвинители кои треба да почнат со почетната обука.

Исто така, потребно е во јавниот оглас за прием на слушатели во почетна обука да се прецизира бројот на судии и јавни обвинители потребни за секој град одделно (во зависност од потребните во моментот кога се објавува огласот) и да се предвиди услов за кандидатите уште при самото пријавување да наведат дали се пријавуваат за извршување на јавнообвинителска или судска функција и во кој град. Во оваа насока потребно е да се размисли за развојување на две посебни програми или академи за судии и јавни обвинители, соодветно.

2.4 Потребно е да се унапреди квалитетот и квантитетот на статистичките и други податоци за работата на судовите и јавните обвинителства.

За таа цел, неопходно е Судскиот совет и Советот на јавните обвинители да донесат документ кој ќе служи како методологија врз основа на што потоа ќе се врши прибирањето и обработката на податоците за работата на судиите и јавните обвинители. Со ова, најнапред ќе се воедначи начинот на прибирањето на податоците, така што ќе се утврди видот на податоци кои што ќе бидат предмет на прибирање, со цел сите судови, односно јавни обвинителства да располагаат со исти и споредливи податоци релевантни за следење на работата на судовите и јавните обвинителства, како и за соодветно планирање на нивниот развој и подобро работење.⁶ Дополнително, потребно е прибраните податоци да не бидат само квантитативни, туку преку следење на квалитативни индикатори да може да се даде преглед на квалитетот на работата на судовите и јавните обвинителства.

2.5 Осамостојување и зголемување на судскиот буџет

Потребно е да се направат измени во позитивните прописи со цел реализацијата на судскиот и јавнообвинителскиот буџет да не зависи од претходно добиени одобренија и согласност од органи на извршната власт. Имајќи предвид дека промената на законската рамка може да биде долг процес, потребно е да се направи т.н. „џентлменски договор“ помеѓу судската и извршната власт со цел органите на извршната власт да ги третираат како приоритетни барањата за реализација на судскиот и јавнообвинителскиот буџет, па дури и целосно истите да ги одобруваат по автоматизам во најкус можен рок.

Покрај обезбедувањето на независност на буџетот, потребно е да се работи и на зголемувањето на износот на одобрен буџет наменет за судската власт и јавното обвинителство, кон законски предвидениот минимум од 0,8% од БДП за судиите и 0,4% од БДП за јавните обвинители. Со оглед дека судскиот буџет никогаш не бил

---

⁶ Спасовска Е., Извештај од мониторингот на Судскиот совет и Советот на јавните обвинители во 2022 година, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2022 година, како и Петковска И., Тутиќ Л., Извештај од мониторингот на Судскиот совет и Советот на јавните обвинители во 2023 година, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2023 година

утврден во законски предвидениот износ, се препорачува зголемувањето на буџетот да оди постепено, а претходно да биде изготвен план и проекција за искористување на финансиските средства, со фокус врз приоритетни набавки во смисла на обезбедување опрема за снимање, тоги за судии, нови униформи за судска полиција, легитимации за судски службеници, возила за достава, компјутери и сл. Додека да бидат обезбедени средствата преку судскиот буџет, неопходно е да се пристапи кон обезбедување и користење на други алтернативни извори кои што ќе резултираат со обезбедување на подобри средства за работа, преку донации од домашни и меѓународни субјекти, реискористување на конфискуван имот и одземени предмети и сл.

3. Потреба од дигитализација во правосудниот систем.

Опис на проблемот:

Судиите и јавните обвинители истакнаа дека еден од проблемите кој има влијание врз кривичните постапки е отсуството на примена на модерни технологии и несоодветната дигитализација на правосудниот систем. Тоа придонесува до низа проблеми, меѓу кои, ненавремена достава на документи, податоци и докази од страна на институциите до судот и јавното обвинителство, потешкотии со менаџирање на текот на постапката и усогласување на календарите за судење со останатите учесници, неможност судиите и јавните обвинители да имаат систем преку ќе имаат достапни податоци кои им се потребни во моментот на постапката, неможност за брзо и тековно следење на предметот, отежната достава на покани и други документи до странките, ограничување на комуникацијата со други чинители и јавноста, намалување на транспарентноста на кривичните постапки и итн.⁷

Препорака:

3.1 Зајакнување на материјалната опременост на државните органи и примена на нови технологии

Препораката во овој дел се однесува на потребата од воведување или примена на нови технологии кои во голема мера ќе го олеснат начинот на комуникација и размена на податоци помеѓу учесниците во постапката. Воведување на овие технологии пред сè е потребно за навремено доставување на покани, барања, и други поднесоци, а особено во поглед на спроведување и надзор над определени мерки за обезбедување на имот, или пак лица. Во оваа насока, примената на новите технологии ќе придонесе за зголемена примена на мерки кои

---

⁷ Аврамовски Д., Спасовска Е, Ефектите на дигитализацијата на судството врз должината на судските постапки, Скопје.

се алтернатива на притворот, како што е куќниот притвор, гаранцијата и мерките на претпазливост.⁸ Во оваа насока, очекувано е дека примената на новите технологии во судството ќе влијае и врз квалитетот на финансиските истраги, како и постојаното следење на имотот со цел да се оневозможи манипулирање со истиот, па во таа насока би се олеснило и извршувањето на одлуките за конфискација.

Употребата на новите технологии е неопходно да биде направена заедно со дополнително зајакнување на материјалните и на човечките ресурси, што исто така ќе придонесе кон целисходна примена на куќен притвор, гаранција и мерки за претпазливост, а со тоа и намалување на примената на мерката притвор, а од друга страна ќе се зајакне примената на конфискацијата на незаконски стекнат имот.

Освен тоа дигитализацијата во правосудниот систем ќе придонесе кон отстранување на досегашниот пристап на рачно водење на документација и евиденција на предметите. На овој начин, ќе се забрза и самото темпо на главните расправи, бидејќи брзината на преземените дејствија нема да зависи од брзината на запишување на записничарот. Примената на новите технологии ќе влијае и врз транспарентноста и јавноста на постапките, така што ќе се овозможи навремено анонимизирање и објавување на сите релевантни акти.

---

⁸ Аврамовски Д., Примена на мерката притвор во Република Северна Македонија, Програмска канцеларија на Советот на Европа во Скопје, 2024 година.

4. Ефикасно водење на главната расправа

Опис на проблемот:

Еден од главните проблеми кои негативно се одразува на странките е долгото водењето на постапките и ризик од застарување на предметите,⁹ што впрочем е и еден од главните фактори кои влијаат врз перцепциите на јавноста и недовербата на граѓаните во правосудниот систем. Освен тоа, начинот на пишување на обвиненијата и пресудите е застарен модел кој се пренесува од генерација на генерација и не е адекватен со модерните стандарди за јавност, транспарентност и отчетност, а воедно истиот придонесува кон одолговлекување на самата писмена изработка на пресудите и обвиненијата.

Препораки:

4.1 Измена на судечкиот состав во првостепена постапка

Се препорачува судечкиот совет составен од петмина, односно двајца професионални судии и тројца судии поротници да постапува по исклучок, само за најтешките изречно предвидени кривични дела. Ова од причина што од една страна ваквиот состав на судот не придонесува кон подобар квалитет на правдата, а од друга страна придонесува до отежнато менаџирање на ретките човечки ресурси со кои располагаат судовите. Ова е особено изразено во работата на Специјализираното одделение за организиран криминал и корупција во Основниот кривичен суд.

4.2 Одржување на рочиште за утврдување на динамика и тек на расправата

---

⁹ Аврамовски Д., Петковска И., Тутиќ Л., Анализа на податоците од набљудуваните судски постапки поврзани со организиран криминал и корупција во 2022 година, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2022 година

Со цел ефикасно и целисходно водење на главната расправа, пожелно би било претходно да се одржуваат подготвителни рочишта на кои судот, јавното обвинителство и одбраната ќе се договорат за динамиката на судењето, времето потребно за воведен говор, потребното време за изведување на определени докази, испитување на сведоци, проценка на потребата од користење на други технички средства за време на главната расправа, како и одлучување за тоа кои докази не се спорни за странките и не е неопходно да бидат изведувани и презентирани на расправата. Пример, доколку постои доказ кој не е спорен за странките (склучен договор, уплатници, службени белешки), нема потреба да се изведува на главната расправа со читање или презентирање, туку истиот е доволно само да биде формално префрлен на записник. Со ова, ќе се придонесе за унапредување на економичноста и целисходноста на постапката, а воедно и на контрадикторноста, усноста и непосредноста на расправата во однос на спорните и клучни докази, врз основа на кои и впрочем се носи одлуката.

4.3 Измена во начинот на изведување на доказите

- Кога станува збор за изведувањето на материјалните докази, препорака е да се напушти долго воспоставената практика на изведување на писмените докази со читање на насловот на доказот или, во друга крајност, со читање на целиот документ.¹⁰ Оттука, изведувањето на доказите треба да оди во насока на презентирање на суштината на доказот и аргументирање зошто е важен тој доказ, поточно што се докажува и како оди во поткрепа на теоријата на случај.¹¹
- Потребно е да се направи измена на правилата за изведување на доказите во случај на започнување на главната расправа од ново поради протек од 90

---

¹⁰ Аврамовски Д., Петковска И., Тутиќ Л, Гоцо А., Анализа на податоците од набљудуваните судски постапки во 2023 година, Коалиција „Сите за правично судење“, Скопје, 2024 година

¹¹ Трет преоден и последен проектен извештај за активностите и предметите во надлежност на Специјалното јавно обвинителство(СЈО), Мисијата на ОБСЕ во Скопје, 2020 година

дена. Судиите и јавните обвинители истакнаа дека е потребно да се направи измена во начинот на изведување на доказите кога е потребно истите да бидат повторно изведени, поради протек од 90 дена. Во таа насока судечкиот совет треба да има поголема дискреција за одлучување за тоа дали и кои докази ќе се изведат повторно во овие случаи.

- Неопходна е измена на правилата за изведување на доказите во случај на започнување на главната расправа од ново поради промена на судечки совет. Во случаите на промена на член на судечки совет согласно претходно утврдените клучни и спорни докази, препорака е повторно да се изведуваат само оние докази кои се од суштинско значење и за кои е потребно новиот член на судечкиот совет непосредно да се запознае за време на главната расправа.

4.4 Промена на практиката за насрочување на рочишта со цел непрекинато водење на главната расправа.

Со цел да се намали траењето на главната расправа и да се намалат ризиците за нејзино повторно започнување, потребно е судиите да закажуваат рочишта во континуитет, на начин како што е тоа утврдено согласно чл. 359 ст.1 од ЗКП, во кој јасно е наведено дека во случаите кога не е можно главната расправа да се заврши на едно рочиште, претседателот одлучува главната расправа да продолжи наредниот работен ден. За ова да биде практично применливо, потребно е да се направат соодветни истражувања и подготовки како би се креирал и соодветен распоред по кој би се одвивале судењата за различни предмети, усогласување со обврските на останатите учесници, навремено обезбедување на сведоци и вештаци, простории за одржување на судењето, потребна опрема и сл. На овој начин, не само што ќе се унапреди динамиката и траењето на постапките, туку ќе се придонесе и кон соодветна примена на принципот на непосредност, усност и контрадикторност на главната расправа.

5. Измена на структурата и начинот на пишување на обвиненијата и пресудите

Опис на проблемот:

Судиите и јавните обвинители истакнаа дека обвиненијата и пресудите се пишуваат формалистички и архаично поради тоа што истите се обременени со текст и имаат непрегледна структура, користат стереотипни и повторувачки реченици поради што истите се непрегледни, нејасни и не придонесуваат кон тоа јавноста да се запознае со клучните факти и докази на кои се засноваат овие акти.

Препораки:

5.1 Измена на начинот на пишување на обвинение

Потребно е да се напушти досегашната практика за користење на една или неколку исклучително долги реченици, како и ригидни формулации на зборови што се повторуваат во сите обвиненија и што непотребно го обременуваат со текст самото обвинение. Дотолку повеќе, се препорачува обвинителите да имаат можност самите да го концепираат обвинението на начин како што сметаат дека е најсоодветно во зависност од предметниот случај, како и да имаат поголема слобода во примената на зборовите и концепирање на речениците, секако опфаќајќи ги задолжителните елементи предвидени согласно ЗКП.

Потребно да се пристапи кон ревизија на постоечкиот образец што се користи за пишување на обвиненијата од страна на јавните обвинители, со цел истиот да дава насоки за подготовка на обвиненијата, а не да содржи реченични формулации и фрази кои обвинителите задолжително мора да ги користат. Оттука, се препорачува обвиненијата да содржат кратки и јасни реченици и да се избегне употреба на повторувачки и стереотипни реченици, да се воведат поднаслови или нумерација на параграфите со цел поголема прегледност на обвинението, како и

разграничување на доказите врз кои се заснова обвинението (вешт наод и мислење), од доказите што одат во поткрепа на истото (наредба за изготвување на вешт наод и мислење).

5.2 Измена на начинот на пишување на пресуда

Препораките што се однесуваат на измена на структурата и начин на пишување на обвиненијата се применливи и за пресуда - користење на кратки и јасни реченици и да се избегне употреба на повторувачки и стереотипни реченици, да се воведат поднаслови со цел поголема прегледност и пресудата да дава исцрпна анализа на спорните доказите кои се изведувале на главната расправа и на кои што се заснова одлуката. Како пример од практика можат да послужат одлуките на ЕСЧП, во кои постои краток опис на фактичката состојба, наводите на странките и клучните прашања кои судот треба да ги одговори за да ја донесе одлуката. Најголемото внимание и најголем дел од самите пресуди треба да биде аргументацијата и логичкиот след на судот зошто одлучил онака како што одлучил, појаснувајќи ги клучните прашања и докази врз кои ја темели својата одлука. Во оваа насока треба да се размисли, записниците од главната расправа да бидат објавени како документи во прилог на пресудата, наместо нивната содржина да се копира во текстот (образложението) на пресудата. Ова не би било спротивно на законите, бидејќи рочиштата за главна расправа се јавни, па оттаму сè она што е изнесено на рочиштето се смета дека е јавно.

6. Унапредување на соработката помеѓу судовите и јавните обвинителства со останатите државни институции

Опис на проблемот:

Судиите и јавните обвинители истакнаа дека постои јаз во комуникацијата и релативно голема незапознаеност на останатите институции и органи со потребите на јавното обвинителство и очекувањата кои јавното обвинителство ги има од постапувањето на овие органи. Најголемиот дел од ваквите проблеми се однесуваат на постапувањето на полициските службеници и вештите лица. Во практика, јавните обвинители често се соочуваат со кривични пријави поднесени од полицијата кои не се соодветно изготвени, односно во кои не се наведени битни факти, или пак не се прибрани релевантни докази, па дури и ситуации каде е поднесена кривична пријава за кривично дело чија правна квалификација согласно важечките законски прописи повеќе не е во сила. Освен тоа, забелешки беа упатени и за непостапувањето по наредбите, несоодветно или задоцнето постапување по истите, независно дали се однесуваат на прибирање на докази од страна на полицијата, или пак за изработка на вешт наод и мислење. Ова е последица на недостаток на вешти лица, како и отсуство на вешти лица за определени области. Дополнително, долгото траење на постапката во голем дел се должи и на недоставување на вештиот наод и мислење пред истиот да биде финансиски покриен.

Препораки:

6.1 Унапредување на соработката на јавните обвинители со полицијата

Неопходно е да преземат мерки за унапредување на соработката, комуникацијата и меѓусебната запознаеност на потребите и предизвиците со кои се соочуваат јавните обвинители и полициските службеници. Поради ова, покрај вообичаеното градење на капацитетите на полициските службеници, во насока на одржување на обуки за надоградување на знаење и професионален развој, потребно

е да се воспостават редовни канали за комуникација, како што се координативни состаноци, конференции и тркалезни маси помеѓу јавните обвинители и полициските службеници. Резултатот од ваквата зајакната формална и неформална комуникација би требало да биде креирање на конкретни мерки за зајакнување на соработката и унапредување на ефикасноста и ефективноста во постапувањето, особено во сензитивни случаи. Во оваа насока, потребно е да донесе нов правилник или да се изврши ревизија и модификација на постоечките правилници, со цел јасно да бидат наведени обврските и одговорностите, процедурите и каналите за комуникација на полиција со јавното обвинителство и обратно. Воедно, препорака е да се пристапи кон изработка на посебен урнек за подготовка на кривични пријави во ситуации кога истите се поднесуваат од страна на полициските службеници, како и на посебни чек листи за прибирање на податоци и докази од страна на полициските службеници кои се однесуваат или влијаат врз примена на мерката притвор, особено во скратените постапки.

Покрај ова, потребно е полициските службеници да имаат пристап до ажурирани законски текстови, или во крајна мера да биде назначено лице кое ќе биде одговорно за следење на измените на законските прописи, кое потоа уредно ќе ги информира останатите колеги.

6.2 Унапредување на условите и постапката за изготвување на вешт наод и мислење.

Препорака е да се направат соодветни измени во Законот за вештачење кои ќе бидат во насока на овозможување поголема слобода за ангажирање на вешто лице, па дури и целосно да се размисли за отстранување на посебно лиценцирање на вешти лица. На овој начин би се извршило проширување на кругот на субјекти кои можат да вршат вештачење, со што би се избегнале проблемите со недостиг на вештаци за определена област и долгото чекање на вештите лица да изготват наод и мислење. Ова би овозможило поголема слобода за ангажирање на вештак од друга

држава, или пак ангажирање на приватни субјекти, особено во полето на информатичката форензика.

Освен ова, потребно е да се направи зголемување на износот на буџетските средства на обвинителствата, со цел навремено да се планира, нареди и плати изработениот вешт наод и мислење. Дополнително, препорака е судиите, наместо ургенции, почесно да ги користат опциите за санкционирање на вештаците поради недоставување на вештиот наод и мислење во разумен рок.

Освен тоа, потребно е да се пристапи кон ревидирање на законските одредби кои предвидуваат одговорност на вештите лица, како и да се унапреди системот на контрола на професионалноста и независноста на вештите лица, особено во ситуации кога на исти околности постојат две дијаметрално спротивставени вештачења.

7. Посебна препорака за начинот на имплементирање на дел од препораките во овој документ.

Конечната препорака во овој документ се однесува на имплементирање на горенаведените препораки кои се однесуваат на промена на структурата на обвиненијата и пресудите, како и на начинот на изведување на доказите и текот на расправата преку воведување на пилот проект, првенствено во еден оддел (одделение) или суд/обвинителство. Преку ваквиот пилот проект и неговото следење и оценување ќе се овозможи да се увиди и практично да се измери каков ефект овие препораки ќе предизвикаат во тековното работење на судиите, јавните обвинители, адвокатите и секако граѓаните. Откако ќе се спроведе еден ваков циклус и ќе се заврши со негова евалуација, научените лекции ќе можат да се применат во работата и на останатите судови и обвинителства.

WWW.CAFT.ORG.MK